

ŁUKASZ MALINOWSKI

MAŁY
PRZEWODNIK
PO HISTORII
POLSKI

33. POLSKIE PAŃSTWO PODZIEMNE

Nie myślcie sobie jednak, że skoro zniszczono wszelkie struktury naszego państwa, to duch mieszkańców naszej ojczyzny został złamany. O nie! Nauczeni długą tradycją spisków i powstań świetnie radziliśmy sobie z organizacją oporu przeciwko niemieckiemu okupantowi! Opowie wam o tym Jan.

Związek Walki Zbrojnej

Jeszcze w 1939 roku w okupowanym kraju powstała **Służba Zwycięstwu Polski** (SZP). Była to tajna, wojskowo-polityczna organizacja, która postawiła sobie za cel walkę o niepodległą Polskę w przedwojennych granicach. Niestety rząd emigracyjny

przyjął tę inicjatywę niechętnie. **Sikorski** nie chciał, aby SZP stało się konkurencją dla rządu emigracyjnego, a także podejrzewał, że kontrolę nad nią przejmą oficerowie z sanacji, a więc **piłsudczycy**, z którymi nasz premier nie chciał współpracować. Pod koniec 1939 roku powołał więc własną organizację wojskową, czyli **Związek Walki Zbrojnej** (ZWZ), która miała być takim zbrojnym ramieniem **rządu emigracyjnego**. Jej głównym zadaniem było rekrutowanie ludzi zdolnych do oporu przeciwko Niemcom, a następnie szkolenie ich na żołnierzy.

Stefan Rowecki, lata 30. XX wieku. Fot. Wikimedia Commons

Tajne komplety – edukacja w ukryciu

Początkowo wykluczano otwarte wystąpienie przeciwko okupantowi, zdając sobie sprawę z niskich szans na powodzenie takiego zrywu niepodległościowego i prześladowań, jakie spotkałyby nas w przypadku porażki. Organizacja przygotowywała się raczej na moment, w którym alianci przybędą na nasze ziemie i pomogą

Opaska żołnierzy Armii Krajowej. Autor zdjęcia: Maciej Szczepańczyk. Wikimedia Commons, licencja CC

nam w walce z Niemcami. Powołano **Delegata Rządu na Kraj**, który miał dbać o dobrą komunikację między emigracyjnymi władzami a krajowymi strukturami. W 1941 roku zaczęto też budować podziemną administrację. Tworzono departamenty, które zajmowały się przemysłem, handlem, rolnictwem, pracą, oświatą, kulturą a nawet opieką społeczną. Prowadzono tajne nauczanie języka polskiego, historii i geografii, ponieważ te przedmioty wycofano ze zniemczonych szkół podstawowych. Ale te przynajmniej istniały, natomiast szkoły średnie i wyższe zostały zamknięte. Niemcy chcieli, aby Polacy był głupi i niezdolni stawić intelektualnego oporu ich propagandzie. Polskie państwo podziemne prowadziło więc edukację również i na szczeblu szkoły średniej, a nawet uniwersyteckiej! Wydawano też polską prasę, która miała walczyć z kłamstwami publikowanymi w gazetach przez Niemców.

Tajne oddziały zbrojne

Z czasem zaczęto coraz odważniej myśleć o zbrojnym oporze, jako reakcji na postępujący terror okupanta. Niemcy mordowali przypadkowych cywili, organizowali też łapanki, których ofiary wysyłano do prac przymusowych. Musicie też wiedzieć, że chociaż Związek Walki Zbrojnej był największą i najpotężniejszą organizacją podziemną, inne partie tworzyły swoje własne struktury wojskowe. Ludowcy mieli **Chłopską Straż**, socjaliści powołali **Gwardię Ludową**, a endecja utworzyła **Narodową Organizację Wojskową**. Ich współdziałanie było czasem bardzo trudne, ale większość działaczy podporządkowała się ZWZ. Radykałowie (głównie prawicowi), którzy tego nie zrobili, z czasem utworzyli własne **Narodowe Siły Zbrojne**.

Szeregi podziemnej armii szybko rosły, zasilane przez młodych ludzi. W obrębie ZWZ działała harcerska organizacja **Szare Szeregi**, której członkowie wręcz przewodzili w akcjach sabotażowych. Powołano do tego nawet specjalną jednostkę **Organizację Małego Sabotażu „Wawer”**, dowodzoną przez **Aleksandra Kamińskiego** (możecie go kojarzyć z powieści „Kamienie na szaniec”). Jej członkowie malowali patriotyczne napisy na murach, zrywali faszystowskie flagi, wybijali szyby w niemieckich sklepach

i rozwieszali plakaty, które ośmieszały okupanta. To młodzi harcerze upowszechnili słynny symbol **Polski Walczącej**, czyli kotwicę przypominającą litery „PW”. Znak ten miał dodawać ludziom otuchy, że walka o niepodległość wciąż trwa.

Armia Krajowa

W lutym 1942 roku organizacja podziemna przeszła duże zmiany. Związek Walki Zbrojnej przekształcił się w **Armię Krajową**, na której czele stanął generał **Stefan Rowecki**, noszący pseudonim „**Grot**”. Pod koniec roku AK miała już 200 tysięcy żołnierzy. Rosła liczba sabotaży bardzo rozwinięto też sieć szpiegów, którzy informowali aliantów o sytuacji w Polsce. Pod koniec 1942 roku utworzono **Kedyw**, czyli **Kierownictwo Dywersji**, na czele z **Emilem Fieldorfem** (pseudonim „**Nil**”). Nowa organizacja kierowała akcjami dywersyjnymi, ale i odwetowymi wymierzonymi bezpośrednio w hitlerowskich oprawców. Organizowano zamachy na niemieckich zbrodniarzy, niszczone tory kolejowe i niemieckie składy broni, odbijano więźniów. Powoli przygotowywano się do otwartej wojny z okupantem.

Polska Walcząca – jej znak to kotwica z literą P, która oznacza Polskę. Kotwica symbolizuje nadzieję na wolność Polski. Znak ten został wyłoniony w 1942 roku w konkursie konspiracyjnym. Jego współtwórczynią była najprawdopodobniej instruktorka harcerska Anna Smoleńska ps. „**Hania**”, która wówczas studiowała historię sztuki na tajnym Uniwersytecie Warszawskim.

Szare Szeregi – tajna organizacja Związku Harcerstwa Polskiego działająca w czasie II wojny światowej. Szare Szeregi współpracowały z Delegaturą Rządu na Kraj i Armią Krajową. Jej członkami była młodzież od 12. roku życia. W 1944 roku grupę tę tworzyło 8359 osób. Dziewczęta również były członkiniami Szarych Szeregów i pełniły ważne funkcje łączniczek.

Stefan „Grot” Rowecki – generał dywizji Wojska Polskiego, dowódca Armii Krajowej. Jest polskim bohaterem narodowym, a jego imię nosi wiele szkół i obiektów.

Armia Krajowa – armia polska utworzona podczas wojny działająca w konspiracji w Polskim Państwie Podziemnym. W jej skład weszło wiele organizacji podziemnych. W roku 1944 liczyła około 390 tysięcy żołnierzy. Po zakończonej wojnie żołnierze Armii Krajowej byli represjonowani, więzieni i mordowani przez władze komunistyczne.

CZY WIESZ, ŻE...

- Polskie Państwo Podziemne było ruchem oporu, który objął wszystkie dziedziny życia – od edukacji po wydawanie prasy i życie kulturalne, tyle że działał w całkowitym ukryciu.
- Podczas konspiracji odbywały się koncerty czy teatry wystawiały sztuki w piwnicach lub prywatnych mieszkaniach.

DAWNIEJ TO BYŁO

SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

Stowarzyszenie
„Wspólnota Polska”

CENTRUM DOSKONALENIA
NAUCZYCIELI
STOWARZYSZENIE „WSPÓLNOTA POLSKA”

MUZEUM
POCZĄTKÓW
PAŃSTWA
POLSKIEGO
W GNIEZNE